

Költöztünk...

Másfél éves távlatból tekintünk vissza a szegedi Somogyi Könyvtár költöztetésére. Azóta már újabb feladatok állnak előttünk, de talán nem haszontalan dolog tapasztalatainkat közléseni, hátha hasznát veszi valaki, mert reméljük, hogy a szűkös anyagi viszonyok ellenére is épülnek majd hasonló intézmények az ország más városaiban. Annak idején mi is felkerestük a költözésen már túllevő könyvtárakat, hogy tőlük ismereteket szerezzünk.

A könyvtár vezetősége nem nézte tétlenül az építkezést, már kezdetben megismerkedett a tervekkel, a kínálgató, kibontakozó lehetőségekkel, majd együttműködött az építőekkel, s munka közben is módosításokat, ésszerűsítéseket kért. Amikor pedig nyilvánvaló lett, hogy az álom valóra válik, s Szeged város áldozatkészsége folytán a tervek alapján a százéves Somogyi Könyvtár számára új épület emelkedik, megindult a költözés tervezése is.

Előkészületek

Legelső és legfontosabb feladatunk az volt, hogy eldöntsük az állomány elhelyezésének rendjét. E tekintetben ugyanis eredetileg a teljes szabadpolicos, szakrészleges elképzelés uralkodott, ami viszont ellentmondott volna a könyvtár évszázados hagyományának, prédára bocsátva 300 ezer kötetes prézens állományunkat. Másrészt nehezítette dolgunkat háromféle raktározási rendszerünk: A Somogyi Károly-féle alapítványi anyag és további 70 év beszerzése a müncheni szisztémát követte, az 1952 után beszerzett állományt a nagyság szerinti numerus kurrens rendszerben raktároztuk, a kölcsönözhető állományrészt viszont az ETO-szám és a betűrend, tehát az úgynevezett szakrendi-betűjeles elhelyezési rendszer szerint. E háromféle rendszer egységesítése, valamint a jelzetek átírása a katalógusokban olyan nagy munka, amellyel a könyvtár legfeljebb hosszú

távon lett volna képes megbirkózni, a megnyitás idejére semmiképpen. A kapkodással csak csődtömeget hoztunk volna létre. Viták és hosszú töprengés után az elhelyezést végül a használat igényei szerint alakítottuk ki, megtartva azonban a hagyományokat is.

Számtalan kérdés és feladat merült fel a költözéssel, a jövő működéssel kapcsolatban. Megoldásukra a könyvtár jelíges pályázatot hirdetett dolgozói körében. Hét pályázat érkezett be, ezek új szempontokkal, ötletekkel járultak hozzá a későbbi munkához.

Két évvel a költözés megkezdése előtt költözési operatív bizottság (KOB) alakult. A bizottság minden héten összeült, tagjai megtárgyalták az előző héten kapott és a soron következő különleges feladatokat. A némelykor nehezen megszülető döntéseket sok-sok szakmai vita előzte meg. A bizottság olyan feladatok megoldásában is közreműködött, amelyek látszólag nem szolgálták közvetlenül a költözést. Például segítségével lebonyolódott a prézens állomány nagyon esedékes állományellenőrzése, a zsúfolt raktárak mélyén szunnyadó könyvek finomtakarítása, a régi állományba leltározott periodikumok kiválogatása, ellenőrzése stb.

Ezekkel párhuzamosan elkezdtek kutatni a megfelelő szállító eszközöket, törtük a fejünket a költözés legalkalmasabb módjának megtervezésén, szervezési és technikai megoldásain.

A költözés elveit a következő körülmények és magunk támasztotta követelmények szabták meg: A lehető legegyszerűbb és legolcsóbb megoldásokat keresni, de nem a vagyons védelem rovására. Olyan csomagoló, illetve szállító eszközöket kiválasztani, amelyek jól bírják az igénybevételt, mégis megtartható bennük és általuk a raktári rend. Az új épületben úgy kell kialakítani a raktári rendet, hogy a könyvek lehetőleg azonnal végleges helyükre kerüljenek, annak ellenére, hogy a régi helyen az egyes állománytestek elhelyezése már évtize-

dek óta nem a raktározási rend belső logikája szerint történt, hanem ahogy a szűkösségekben itt-ott fellelhető helyek engedték. Végre kellett hajtani a külső raktárakban elhelyezett állományrészek beolvasztását, továbbá a költözéssel egyidejűleg a kölcsönözhető állomány kiválogatását is a központi kölcsönző és az ifjúsági könyvtár könyveiből. A periodika-gyűjtemény olyan állványokra került, amelyeket átalakításuk után a régi könyvtárból vittünk át az újba, tehát átmeneti helyet kellett keresni számára. A költözés forgatókönyv szerint történt, amely egy személy munkája volt, de kollektív bölcsesség eredménye: a bizottság döntéseit foglalta egységes keretbe. Tartalmazta a költözés menetét, az időpontokat, megnevezte az egyes területek felelőseit, irányítóit, kijelölte az állomány pontos elhelyezését, a munkarendet, a szállítás eszközeit stb. . .

A költözés

Körülbelül félmillió dokumentumot költöztetünk át tizenkilenc munkanap alatt. A könyvtár minden dolgozója részt vett a munkában, miközben a fiókhálózat könyvtárai végezték mindennapi tevékenységüket, az új épület folyamatos műszaki átvétele is zajlott, és a Magyar Könyvtárosok Egyesületének városunkban rendezett XVI. vándorgyűlésével összefüggő szervezési munka sem szünetelt. Segítőink a szegedi Zalka Máté Laktanya honvédei voltak, akik átlagban húszan jöttek, s két teherautóval végezték a szállítást.

A régi könyvtár a szegedi Móra Ferenc Múzeum emeletén működött. Az épületben lift nem volt. Ráadásul a könyvtári raktárat vasrácsok további három szintre tagolták. A felsőbb szinteket csak szűk csigalépcsőkön lehetett megközelíteni, amelyeken költözödni nemcsak lassú, hanem veszélyes is lett volna. Az utóbbi nehézséget két házi kivitelezésű, fából készült, kézi hajtású lift alkalmazásával küszöböltük ki. Az emeletről a szállítmány a könyvtár fölépcsőjére telepített, szintén fából készült csúszdán ért le a földszintre.

A szállításhoz szükséges tárolóeszköz kiválasztását sok próbálkozás előzte meg. Olyat kellett találnunk, amely jól bírja a súrlódás okozta igénybevételt is. A műanyag zöldségládáknál kötöttünk ki. Ezek egy részét a Szege-di Konzervgyártól kaptuk kölcsön (500 darabot), a többit a Göngyölegellátó Vállalattól béreltük (300-at). A ládába egyetlen sor

könyv került, gerinccel felfelé fordítva. Minden láda kísérőcédulát kapott. Ez 20 × 20 centiméteres karton volt, mindkét oldalán filctollal írt, 1–800-ig terjedő sorszámmal. A ládák sorrendje a gépkocsin a plató belső felén kezdődött a legkisebb számú ládával, balról jobbra, alulról felfelé, a plató végéig rakodva. A lerakás sorrendje természetesen fordított volt, vagyis jobbról balra, felülről lefelé, a platón a vezetőfülkéig haladva. A lerakodáskor a ládák a kereskedelmi forgalomban kapható kis raktári kocsikra kerültek, és liften jutottak a megfelelő szintre. A kijelölt állványok előtt a legtovábbi ponttól visszafelé haladva, balról jobbra helyezték el őket, így több forduló után is raktári sorrendben kerültek a ládák a könyvtáros elé, majd általa a polcra. A ládák kiürítése után a kísérőcédulákat összegyűjtötték, és az üres ládákkal együtt visszaküldték. Az üres ládák a régi épületben a gépkocsitól a csomagolás helyéig úgynevezett „ládaláncban” jutottak el. Ha megérkezett a szállítmány, elhangzott a jelszó: „ládalánc”. Ekkor mindenki egyszerre abbahagyta munkáját és láncot alkotva, egymás kezébe adta az üres ládát. Mintegy 10 perc alatt jutott fel a gépkocsi rakománya a régi épület emeletére. A költözés megkezdésekor „hadiállapot” lépett életbe, amelynek lényege az utasítások gyors és pontos végrehajtása volt. Ennek részét képezte az említett ládalánc is. A munkálatokat négytagú vezetőség irányította. A régi épületben a *küldők* parancsnoka, az újbán a *fogadók* parancsnoka és az épület *műszaki, technikai* parancsnoka irányította, szervezte a munkát. A részleg munkáját a főparancsnok hangolta össze.

A teherautót kocsikísérő kísérte. Feladata a vagyonvédelem mellett a rakodás sorrendjének felügyelete volt. Arról is ő gondoskodott, hogy a szállítmány rendeltetési helyére kerüljön. Pontosban tudta, hogy a ládákat hányadik emeletre, és ott hová kell eljuttatni.

A küldést és a fogadást telepítési terv könyvnyitette meg. Már említettük, hogy az állomány a helyszűke miatt a használat gyakoriságának megfelelően helyileg megosztva helyezkedett el a régi házban.

A küldőket a forgatókönyvben és az állványon is kör alakú STOP-felirat figyelmeztette, ha a láncnak a folyamatos raktári rend megtartása érdekében új helyre kellett települnie. Tájékoztatásul idézünk egy részletet a *forgatókönyvből* (a kölcsönözhető állomány átköltöztetésének sorrendjéről van szó benne): 1. *Dramák, versek.* (A régi kölcsönző közepén elhe-

lyezett állvány mielőbbi átköltöztetése a mozgáster megnövelése végett volt fontos.) 2. *Szépirodalmi duplum.* (Mivel az emeleten levő duplumállomány nagyobb volt, mint a szabadpolcon elférő, az előbbit kellett először átvinni, és ebbe olvasztani a kevesebbet.) 3. *Szabadpolcos szépirodalom* stb. ...

A fogadók dolgát az állványokra kerülő dokumentumok szakcsoportjainak számát, a szépirodalmi művek betűjelét, a kézikönyvtári állomány jelét feltüntető részletes, az alaprajzon ábrázolt *betelepítési terv* segítette. Előzetesen természetesen elkészült az új épületbe szánt állványzat elhelyezési terve, méretezése is. A helyszíni szerelés ennek alapján folyt. Az állványokra összeállításuk után cédulák kerültek, amelyeken feltüntettük, mi hová kerül.

A tervekből minden felelős munkatárs kapott példányt, ezért nem történt fennakadás akkor sem, amikor egyszerre betegedett meg a küldők és a fogadók parancsnoka. A tervek alapján lehetett folytatni a munkát.

A katalógusok átszállításához a dobozokat előzőleg négyesével egyszerű papírba csomagoltuk, s gondosan átkötöttük erős zsineggel. A burkolópapírra részletezve ráírtuk, mit tartalmaz a csomag, és hová kell vinni az új épületben. E csomagok szintén ládában, a csúszdán jutottak a földszintre. További mozgatójuk már láda nélkül folyt.

A hanglemezeket szintén ládában szállítottuk, de ezek ládáit, a lemezek kímélése végett nem kerültek egymásra.

Volt a költözésnek egy második szakasza is, amely némiképp más módszer szerint történt. A periodikumok gyűjteménye a régi könyvtárból átvitt és átalakított állványokra került. Emiatt az átalakítás idejére a hírlapokat, folyóiratokat előbb ideiglenes helyre raktuk, majd két hónap múlva, az állványzat elkészülte után, kerültek át az új épületbe. Ezek szállításakor is a zöldségládákat alkalmaztuk, de a nagyalakú hírlapokat állítva vittük át. A periodikumokat, de magát az állványzatot is, az emeletről a teherautóig úgynevezett „futómacskával” juttattuk le. A szerkezet alkalmas volt arra, hogy a szállítmányt kijuttassa az ablakon és

leengedje az utcára. Ezzel a géppel engedünk le minden nehéz ládát, bútort stb. ...

Az emberi tényező és az anyagiak

A munkatársak fegyelmezettsége és lelkesedése a vártnál is nagyobb volt. A költözést baleseti oktatás előzte meg. Minden veszélyforrásra felhívtuk a figyelmet. Gondunk volt rá, hogy a munka ne párosuljon rendetlenséggel. A költözés idejére központilag szerveztük meg a kávéfőzést. Ezzel sok időt takarítottunk meg. A segítségünkre siető katonák szinte munkatársainkká váltak. A rakodás, emelés nehéz munkáját elsősorban ők végezték. Mint-hogy könyvtárunkban is elsősorban nők dolgoznak, ez a segítség úgyszólván felbecsülhetetlen volt számunkra.

Végezetül essék szó az anyagiakról is. Valószínű, hogy a Somogyi Könyvtáré volt az egyik legolcsóbb könyvtárköltöztetés. Körülbelül 250 ezer forintba került. Ennyit fizettünk a ládák bérletéért, a tehertaxik használatáért, a csomagolóanyagokért (zsinog, papír), a raktári kézikocsikért stb. ...

Ismételten hangsúlyozni szeretnénk, milyen sokat köszönhetünk a honvédségnek a katonákért és a szállításhoz kölcsönadott gépkocsikért. Az új épület takarításában egyébként csaknem negyven szocialista brigád segédkezett, a megyebeli könyvtáros kollégák a katalógusok átrakásában, a könyvek portalanításában vettek részt.

Ez a sokirányú segítség és összefogás eredményezte, hogy a költözés a tervezett időre és ütemben elkészült. Közben sok előre nem látott probléma merült fel, de ezeket összefogással szintén sikerült megoldanunk.

A beszámoló nem teljes. Hosszabb írásban férne csak el a tárgyalt időszakban szerzett tapasztalatok ismertetése, de talán ebben a keretben is képet adhatunk egykori örömeinkről, gondjainkról.

Lippainé Fekete Ilona

A Könyvtáros egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.